

**ПЕРЦЕПТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРОСОДИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК
СУЧАСНОГО ПОЕТИЧНОГО МОВЛЕННЯ
(на матеріалі американських віршованих текстів)**

Статтю присвячено дослідженню просодичних характеристик поетичного мовлення на матеріалі американських постмодерністських віршованих текстів у їх звуковій реалізації. У статті описано результати аудиторського аналізу, а саме особливості паузації, мелодики та темпу, які є визначальними у формуванні ритмічності сучасного поетичного мовлення.

Ключові слова: *перцептивний аналіз, віршований текст, поетичне мовлення, ритм.*

Забужанская И.Д. Перцептивный анализ просодических характеристик современной поэтической речи (на материале американских стихотворных текстов)

Статья посвящена исследованию просодических характеристик поэтической речи на материале американских постмодернистских стихотворных текстов в их звуковой реализации. В статье описаны результаты аудиторского анализа, а именно особенности паузации, мелодики и темпа, которые являются определяющими в формировании ритмичности современной поэтической речи.

Ключевые слова: *перцептивный анализ, стихотворный текст, поэтическая речь, ритм.*

Zabuzhanska I.D. Perceptive analysis of prosodic features of modern poetic speech (on the American poetic texts)

The article investigates the prosodic features of poetic speech on the material of the American post-modernist poetic texts in their sound implementation. The article

presents the results of the auditor's analysis, namely the features of the pausation, melody and tempo, which are dominant in the rhythmization of the modern poetic speech.

Keywords: *perceptive analysis, poetic text, poetic speech, rhythm.*

Постановка проблеми. Перцептивний аналіз усного мовлення є необхідною складовою експериментально-фонетичних досліджень, адже дозволяє провести багатосторонній та багатофакторний аналіз матеріалу. Більш того, на основі експертних оцінок аудиторів-фонетистів є можливим уникнення суб'єктивізму у дослідженні феномену ритмічної організації сучасного англomовного поетичного мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сталих ритмоутворюючих просодичних засобів у поетичному мовленні, за якими визначається просодична сумірність або подібність ритмічних одиниць та способи їх структурної організації, найсуттєвішими виступають тривалість, наголос, тональний діапазон та темп читання [1; 3, 99]. Вони є варіативним у прочитанні віршованих текстів [4, 956], а також перцептивними корелятами таких когнітивних факторів ритму як рух, баланс, динаміка та сила [8].

Відтак **метою** наукової розвідки є виклад результатів проведеного перцептивного аналізу віршованих текстів американського постмодернізму в авторській реалізації. **Завданням** є характеристика особливостей пауз, їх тривалості та функціональних типів, особливостей мелодики та специфіки темпу сучасного поетичного мовлення.

Виклад основного матеріалу. *Паузальне оформлення сучасного поетичного мовлення.* Одним із завдань аудиторів-фонетистів у контексті нашого дослідження було встановлення специфіки пауз, що полягало у визначенні перцептивної тривалості, типу пауз, виявлення характеру їх дистрибуції та функціонування у сучасному поетичному мовленні.

Незважаючи на те, що трьохступінчата шкала розрізнення пауз (короткі, середні, довгі) забезпечує стабільність перцептивних оцінок [7, 216], нами була введена додаткова диференціація крайніх членів. Таким чином, ми отримали наступну градацію типів паузи: над коротка / коротка, середня, довга / наддовга. Такі дії були зумовлені метою отримання точніших відмінностей.

Паузальне оформлення синтагм сучасного поетичного мовлення має свої особливості, детально розглянуті нижче.

У процесі дослідження римованого тексту на прикладі творчого доробку Говарда Немерова «The Goose Fish», помітно, що текст має об'ємно-прагматичне членування, оскільки організований у строфи, кожна із яких складається із 9 рядків, що римуються. Рядок містить від однієї до трьох синтагм. На кінці рядків у більшості випадків спостерігається наявність паузи. Однак, там, де рядок складався із двох або трьох синтагм, які позначали або ж відокремлену обставину, або ж частину складнопідрядного речення, аудитори-фонетисти відзначили наявність коротких (/) та середніх (//) за тривалістю пауз. Таким чином, у римованому віршованому тексті (1) спостерігається чергування довгих пауз (///) із середніми та короткими:

(1) *On the long shore, / lit by the moon
To show them properly alone, //
Two lovers suddenly embraced /
So that their shadows were as one. //
The ordinary night was graced
For them by the swift tide of blood /
That silently they took at flood, //
And for a little time they prized
Themselves emparadised. ///*

(10, 11)

Діаметрально протилежним стосовно свого паузального оформлення виявився віршований текст «The Whiteread Walk», який вимовлявся без

прецептивно помітних пауз. Аудитори-фонетисти виокремили лише чотири паузи, які, за їхніми твердженнями, були над короткими (}), крім того ж співпадали із дихальними паузами. Інформація у тексті, що звучить, подається поетом миттєво. Складається враження, що ця інформація розрахована не на переосмислення, а на швидку реакцію [2, 241]. Більш того, віршований текст є апунктуаційним, що у загальному уявленні створює ефект потоку свідомості:

(2) *Monumental the lacunae between illbiquitous promenaders down to the Square past the Open 24 Hours as social forms of grieving we are prohibited } this is the remix the new glitch has been recalled } melancholy of luscious Pictober the fall of the phenomenon into the iris back with another one of those Return of the Flaneur as hardcore Autumnophage } echolocation always places you in a different country } the cure is beats per minute bad year in Brooklyn Bombs Over Baghdad the negative needs no introduction and/or here we go!*

(9, 159).

Іншу тенденцію демонструють віршовані тексти, розбиті на рядки різної складової наповненості. Прикладом такого є віршований текст «Year Zero», написаний тим же поетом. Кожен рядок є реченням, що виражає закінчену думку. Кожні чотири рядки відокремлені графічно лінією, яка ніби відрізає попередні рядки. В аналізованому фрагменті відзначимо, що усі фінальні синтагми оформлені наддовгими паузами. Складається враження, наче функціонування наддовгих пауз залучає читача до декодування авторського повідомлення, навмисне дає читачеві час сприйняти, зрозуміти та інтерпретувати повідомлення. Більш того, фінальна синтагма у строфі позначена наявністю наддовгої паузи, яка, згідно із твердженнями аудиторів-фонетистів, значно довша тих наддовгих пауз, що функціонують у фіналі синтагм, які завершують рядок. Таким чином, наявність над наддовгої паузи корелює із графічним зображенням відмежування у вигляді лінії. Усе це надає читачеві додатковий час для концентрації своїх мисленнєвих процесів над інтерпретацією авторської інтенції.

(3) *Paused at the edge of the tub } turning away wanting to be seen. ///*

Morning apartment where the light has lost its yellow at the moment of the sign.///

Turns away } wants to be seen.///

Just then you turned to look / – a sweetness with a hook on either hand. ///

(9, 161)

Відомий американський постмодерністський поет Д.Е. Пауелл пише та озвучує у схожій стильовій манері. У наведеному вище фрагменті віршованого тексту можна помітити наступну тенденцію. Д.Е. Пауелл відомий своїми винахідливими, синтаксично довгими віршами, які часто неназвані. Цей своєрідний вибір поет аргументує тим, що роблячи рядок довшим, він наче надає йому більше дихання, таким чином даючи трохи більше життя тим людям, чи життя було дуже коротким. Поет був ВІЛ-позитивним, що вплинуло на стиль написання.

(4) *crunching out through the yawping woods. } with his terrier //*

legs spindled as muskets. // his slight chest } heaves. his slender derriere }

a pale chalkmark among the birches. // for a time he sits and smokes }

scratching the curious brown dog behind its ears. } – then snow } (9, 71)

Аналіз перцептивної тривалості пауз у цьому фрагменті свідчить про чергування коротких і довгих пауз:

(5) *and the whiteness covers them } almost completely. } almost //*

far enough away } from this moon |and those rabbits // and the geese

(там само, 71)

В аналізованому вище прикладі акцентуємо увагу на тому, що у сучасному поетичному мовленні паузи не є суворо упорядкованими і не керуються ні

законами метричної організації, ні рими. Останній рядок віршованого тексту є кульмінаційним, складається із чотирьох синтагм, які виокремлюються одна від одної спочатку короткою, потім середньою, потім довгою і нарешті наддовгою паузами. Результати дослідження суперечать твердженню, що у віршованому тексті всі паузи суворо упорядковані і чітко організовані у часі [6, 475].

Творчість Кеннета Голдсмита, одного із засновників концептуальної поезії, досліджувалася нами у контексті його творчого доробку під назвою «Page One». Згідно із твердженнями самого автора, він є найнуднішим поетом. А журнал «The New Yorker» зазначав, що він був одним із поетів, який вирішив започаткувати революційний поетичний рух, що називався «некреативним написанням».

У контексті дослідження зазначимо, що його концептуальна поезія характеризується такими паузальними особливостями: текст вимовляється у пришвидшеному темпі, оскільки основне завдання – повідомити читача про події, які трапилися у Грузії, пов'язані із терористичними актами. Текст розрахований на швидке сприйняття та миттєве реагування. Аудитори-фонетисти зазначили переважання коротких пауз над середніми. У фрагменті було помітно лише два випадки використання середніх пауз. Поет інколи розриває синтагми короткими паузами задля досягнення прагматичного ефекту. Ці паузи є психологічними, мета яких – привернути читацьку увагу до інформації, яка повідомляється:

(6) *That someone wanted to sell several pounds of high-grade uranium } for \$ 100 000* [с. 353].

(7) *That one of the sellers was reportedly a Georgia } Army officer* (9, 353).

У наведених вище прикладах помітно те, що поет робить внутрішньосингаменну паузу, таким чином розриваючи смислову одиницю. Такі дії поета мають вочевидь прагматичне підґрунтя, оскільки поет активно використовує паузу для виділення ключових слів повідомлення.

Узагальнення результатів аудитивного аналізу щодо паузальної специфіки сучасного поетичного мовлення уможлиблює нас стверджувати, що сучасне поетичне мовлення характеризується особливостями паузації, яка полягає у

чергуванні пауз різної тривалості у межах одного віршованого тексту, що і створює ефект упорядкованості або ж співмірності. Саме завдяки специфіці розташування різнотривалих пауз створюється ритмічність тексту.

Фіксовані ж аудиторами-фонетистами паузи як пограничні сигнали строф характеризуються різною тривалістю.

Проведений аудитивний аналіз темпоральних характеристик дає підстави спростити твердження про те, що пауза є достатньо надійним критерієм сегментації сучасного американського постмодерністського віршованого тексту на смислові одиниці [5, 66]. Можна стверджувати, що сучасне поетичне мовлення характеризується широким арсеналом пауз, які у більшості випадків є поліфункціональними.

Особливості мелодики. Дослідження тональних особливостей сучасного поетичного мовлення на цьому етапі нашого дослідження полягало у кваліфікації тону, який аудитори-фонетисти характеризували як спадний, висхідний, рівний. Варто зазначити, що попри розгалужену систему тонів в англійській мові у контексті нашого дослідження ми обрали лише ті прості тони, які, як відомо, характеризуються тональними змінами у одному напрямі (вверх, вниз або ж уперед) і є мовленнєвими універсаліями [1, 27]. Вони, як уже зазначалося, є просодичними корелятами такого когнітивного фактору ритму, як напрям. Ритмотворча функція мелодики полягає у чергуванні схожих мелодійних моделей на певних відрізках мовлення.

Результати експертної оцінки тональних характеристик озвучених віршованих текстів указують на переважання рекурентності спадного тону (↓), який переважно чергується із висхідним мелодійним контуром (↑), що ілюструємо за допомогою наступного прикладу:

(8) *On the long shore* ↑, *lit by the moon* ↑
To show them properly alone, ↓
Two lovers suddenly embraced ↑
So that their shadows were as one. ↓ (10, 7)

Такі особливості тонального чергування мелодійних контурів загалом типові для римованих віршованих текстів.

В неримованих озвучених верлібрах спостерігається чергування спадного мелодійного контуру (↓) із рівним (→), що демонструємо таким фрагментом:

(9) *The code*→
consists in noticing↓
the particular shade→
of the staircase↓

(11)

Згідно із даними перцептивного аналізу стосовно співпадіння ритмомелодики і пунктуації віршованого тексту, то варто зазначити, що у багатьох випадках фінальні синтагми, що передають закінчену думку і пунктуаційно оформлені крапкою, часто оформлені висхідним мелодійним контуром. Поряд із цим, загальні питання часто оформлені нисхідним тоном, що загалом суперечить іконічному кодуванню цих значень просодичними засобами. Це, вочевидь, пов'язано із мисленнєвими процесами.

Темпова характеристика. У контексті слухового аналізу неабияке значення надавалося опису темпоральної реалізації сучасного поетичного мовлення з огляду на специфіку його функціонування на перцептивному рівні.

Враховуючи прийняті нами темпоральні контрасти, а саме повільний, уповільнений, помірний, прискорений та швидкий, аудитори-фонетисти зазначили, що сучасному поетичному мовленню притаманні усі темпові контрасти. Різноманіття форм постмодерністської поезії відповідає різноманіттю темпових реалізацій віршованих текстів. Цікаво зазначити, що для конвенційних римованих текстів характерним є чергування двох видів темпу, як от помірного і пришвидшеного, або ж уповільненого і пришвидшеного. Аудитори-фонетисти виявили також, що темп може бути неоднорідним навіть у межах одного віршованого тексту. Звучання віршованого тексту від початку до кінця з

урахуванням темпових змін переходить спочатку від помірного, потім до прискореного, потім до уповільненого. Перепади темпу зумовлені необхідністю позначення більшої інформаційної насиченості певних елементів віршованого тексту. Експериментальні, а також апунктуаційні віршовані тексти характеризуються наявністю стабільного темпу протягом усього часу реалізації віршованого тексту.

Реалізація віршованого тексту «Year Zero» (9, 161) характеризується наявністю прискореного темпу, що пояснюється наступним: кожен рядок є складною синтагмою, елементарною дискурсивною одиницею, реалізація якої є окремим ілокутивним актом. Рядок вимовляється прискореним темпом у поєднанні із наддовгою паузою у фінальній синтагмі з метою декодувати повідомлення повністю.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інтегральна картина сучасного поетичного мовлення на основі перцептивного аналізу дозволяє стверджувати, що саме завдяки таким просодичним засобам як функціонуванні мелодики, темпу та паузації, які поет вміло використовує при реалізації віршованого тексту, створюється відчуття упорядкованості та співмірності, тобто ритмічності поетичного мовлення. Перспективним у подальшому виявляється вияв акустичних корелятив вищезазначених просодичних ознак поетичного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антипова А.М. Ритмическая система английской речи / Антонина Михайловна Антипова. — М.: Высшая школа, 1984. — 118 с.
2. Бабелюк О.А. Принципи постмодерністського текстотворення сучасної американської прози малої форми [Текст]: монографія / О. А. Бабелюк; Київський національний лінгвістичний ун-т. — К.; Дрогобич : Вимір, 2009. — 296 с.
3. Бишук Г.В. Ритмична модель англomовного художнього тексту (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі соціально-психологічних оповідань письменників XX ст.):

дисертація канд. філол. наук: 10.02.04 / Г.В. Бишук; Київський національний лінгвістичний ун-т. — К., 2003. — 208 с.

4. Гусева, Т.В. Просодия ранней лирики Генриха Гейне / Т. В. Гусева // Лингвистическая полифония. — М., 2007. — С. 947 — 959

5. Кибрик А.А. Рассказы о сновидениях: Корпусное исследование устного русского дискурса / под ред. А. А. Кибрика и В. И. Подлесской. М.: Языки славянских культур, 2009. — 734с.

6. Мирианашвили, М.Г. Значение звучащего и незвучащего времени для ритмической организации синтагмы. Мирианашвили Мери Георгиевна // Лингвистическая полифония: Сборник статей в честь юбилея профессора Р. К. Потаповой Отв. ред. чл.-корр. РАН В. А. Виноградов. — М.: Языки славянских культур, 2007. —1000 с.

7. Потапова Р.К., Потапов В.В. Речевая коммуникация: От звука к высказыванию / Родмонга Кондратьевна Потапова, Всеволод Викторович Потапов. — М.: Языки славян. культур, 2012. — 464 с.

8. Lilja E. Principles of Rhythm. Temporal and Spatial Aspects/ E. Lilja [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.academia.edu>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

9. Rankie C., Sewell L. American Poets in the 21st Century .The New Poetics / Claudia Rankine, Lisa Sewell. — Wesleyan University Press, 2007. — 400 pp.

10. Nemerov H. A Howard Nemerov Reader / Howard Nemerov. — University of Missouri Press, 1993. — 552 p.

11. Barbara Guest. Poems & Poets. American Poetry Foundation. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: www.poetryfoundation.org